

بخش ۹ - نظارت/ ارزیابی چهارچوب حقوقی¹

خلاصه بخش: از آنجایی که چهارچوب حقوقی یک یک زوایای یک پروسه ی انتخاباتی را در بر می گیرد، این بخش یکی از مهمترین بخش‌های این برنامه است. تنظیم این بخش بر پایه‌ی عرضه‌ی برخی از اصول/استانداردهای اساسی اجرای مراحل انتخابات صورت گرفته، و سپس یک چکلیست از مواردی که ناظران می بایست برای مقابله استفاده کنند، ضمیمه شده است.

هر کشوری سیستم انتخاباتی خود را بر اساس قضاوت خویش برمی‌گزیند، اما باید دانست در این انتخاب محدودیت‌هایی وجود دارد و سیستم انتخاباتی می بایست با استانداردهای بین‌المللی همخوانی داشته باشد. نقطه‌نظراتی که در زیر می آیند محدود به این استانداردها نیستند بلکه علاوه بر آن با هدف ارزیابی انسجام، قابلیت اطمینان، تداوم، و دقت چهارچوب حقوقی طرح شده اند. این بخش شامل مقدمه‌ای مختصر، و بیانیه‌هایی در مورد اهداف استانداردهای حداقلی معینی است که با موضوع مورد بحث مربوطند. در پی هر بیانیه یک فرم مختصر با یک چکلیست که برای ارزیابی چهارچوب حقوقی معین که مورد تحلیل قرار گرفته استفاده می شود. بحث مفصلی درباره هر یک از اصول/استانداردها در ضمیمه‌ی راهنمایی که از سوی ایده بین المللی (International IDEA) و سازمان امنیت و تعاون اروپا منتشر شده است.

پیش از آغاز ارزیابی، باید به یاد داشته باشیم که چهارچوب حقوقی از قوانین انتخاباتی فراتر می رود. این چهارچوب ممکن است قانون اساسی، عهدنامه‌های صلح مربوط، و دیگر مقررات مربوط به انتخابات را شامل شود؛ به علاوه قوانین، مقررات، دستور العمل‌ها، رهنمودها، و کدهای رفتاری میان احزاب.

اصول/معیارهای دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست به گونه ای تنظیم شده باشد که مبهم نباشد، قابل درک و شفاف باشد، و تمام موضوعات مربوط به سیستم انتخاباتی که برای تضمین انتخابات دموکراتیک ضروری است را در بر بگیرد.

چک لیست:

- آیا چهارچوب حقوقی هدفمند، روشن، شفاف، و قابل دسترس عموم هست؟
- آیا حقوق بنیادین رای، نظیر حق رای و ثبت نام به عنوان رای‌دهنده، حق نامزدی برای احراز مناصب دولتی و غیره، با ضمانت‌های مندرجه در قانون اساسی حراست شده اند؟
- تمام قوانین مربوط، از جمله قانون اساسی، مقررات عمومی انتخاباتی و مقررات ویژه، قوانین مربوط به تابعیت، احزاب سیاسی و بودجه‌ی کمپین، رسانه‌ها و مقررات مربوط به اطلاعات عموم، قوانین جنایی مربوط به تخلفات انتخاباتی و راهکارهای هیئت نظارت بر انتخابات (EMB) مورد بررسی قرار گرفته اند؟
- آیا فرم کدهای رفتاری بخشی از چهارچوب حقوقی انتخاباتی است؟ اگر هست، این فرم برای اطمینان از همخوانی با اهداف کلی برگزاری انتخابات آزاد و عادلانه، بررسی شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی همخوانی رهنمودها و دستور العمل‌های هیئت نظارت بر انتخابات را با مقررات مربوط قانون اساسی و قوانین انتخاباتی تضمین می کند؟

¹ ۲۰۰۸ برگرفته شده است International IDEA, Stockholm این بخش از "راهنمای مرور چارچوب حقوقی انتخابات"، انتشارات

• آیا چهارچوب حقوقی همخوانی مقررات مربوط به مرحله ملی، استانی، و محلی انتخابات با همدیگر را تضمین می کند؟

• آیا هیچ بخشی از قوانین انتخاباتی، درست پیش از انتخابات و بدون صرف انرژی کافی برای بحث و تبادل نظر تصویب شده است؟

اصول/استانداردهای دخیل: در گزینش سیستم انتخاباتی می بایست همخوانی شرایط نهادهای منتخب، تعدد دفعات انتخابات و ساختار واحدهای انتخاباتی با استانداردهای بین المللی تضمین شود.

چکلیست:

• آیا در چهارچوب حقوقی ذکر شده است که تمام کرسی های حداقل یکی از اتاق های مجلس، منحصرن با رای مستقیم یا مردمی، در فواصل زمانی معین و منطقی پیش بینی شده در قانون، انتخاب شوند؟

• آیا چهارچوب حقوقی دستورالعمل روشنی برای تبدیل آرا به کرسی های مجلس ارائه می دهد؟

• آیا هیچ تعدیلی در آستانه ی قانونی برای تامین کرسی در مجلس صورت گرفته است که در ازای سود یک یا چند حزب، سهم دیگر احزاب از دست برود؟

• آیا طول دوره ی نهاد انتخابی قابل قبول است؟

• آیا کشور دارای اقلیت های سیاسی، مذهبی، و قومی است که در اختلاف شدید با یکدیگر باشند، و آیا در سیستم انتخاباتی موجود این اختلاف ها در نظر گرفته شده اند؟

اصول/استانداردهای دخیل : چهارچوب قانونی برای انتخابات می بایست تضمین کند که محدوده ی واحدهای رای گیری در هماهنگی با وزن هر رای طوری تنظیم شده اند که هر رای به آخرین درجه ی ممکن سنجیده شود تا کارایی نمایندگی تضمین شده باشد.

چکلیست

• آیا چهارچوب حقوقی اصول تساوی رای ها را تامین می کند، و محدوده ی واحد رای گیری را با شمار کم و بیش برابری از رای دهندگان ترسیم می کند؟ آیا چهارچوب قانونی همچنین ضوابط ملموس انحراف استانداردهای "برابری" به معنی جدایی فیزیکی و بیژگی های موجود اداری و تاریخی مرزبندی ها، و یا دیگر ضوابط جاافتاده را تامین می کند؟

• آیا چهارچوب حقوقی امکان تشکیل بدنه ای از افراد و نهادهای بی طرف، غیر وابسته، مستقل، و متخصص برای به عهده گرفتن تحدید حدود مرزهای موجود را ایجاد می کند؟

• آیا در میان احزاب سیاسی، توافق گسترده و حمایت از مرزهای موجود واحد رای گیری حاصل شده است؟

• آیا چهارچوب حقوقی به روشنی وقایعی که آغازگر پروسه ی تحدید حدود می شوند را بیان می دارد؟

• آیا مرزهای موجود واحد رای گیری همسو با منافع حزب حاکم است؟

• آیا هیئت نظارت بر انتخابات از اجزای تحدید حدود به شمار می آید؟ آیا امکان مخدوش کردن بی طرفی و استقلال هیئت نظارت بر انتخابات وجود دارد؟

- آیا چهارچوب حقوقی امکان استیناف علیه تصمیمات مربوط به تحدید حدود را ایجاد می کند؟

اصول/استاندارد دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست حقوق همه ی شهروندان برای دادن رای مطابق استانداردهای جهانی و برابر، و نیز حق شرکت در رقابت انتخاباتی بدون هیچ گونه تبعیضی را تضمین کند.

چکالیست:

- آیا حق همه ی شهروندان بالغ برای رای دادن و انتخاب شدن، مطابق قوانین جهانی و برابر، تضمین شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی، به شیوه ای غیر تبعیض آمیز و بر اساس برابری در مقابل قانون، حقوق رای گیری را تضمین می کند؟
- آیا هیچگونه محدودیت و تضییقی برای استفاده از حقوق رای گیری وجود دارد، و اگر هست، آیا این محدودیتها به دلیل وضعیت های ویژه و یا هنجارهای معمول توجیه شده اند؟
- **اصول/استاندارد دخیل:** چهارچوب حقوقی می بایست تثبیت و کارایی هیئت نظارت بر انتخابات را، به شیوه ای که استقلال و بی طرفی مراحل ثبت نام انتخاباتی رعایت شده باشد تضمین کند.

چکالیست:

- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات امکان تشکیل هیئت نظارت بر انتخابات به صورت بدنه ای مستقل و بی طرف را ایجاد می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی هیئت نظارت بر انتخابات را به کارکرد با شیوه ای مستقل، بی طرفانه، و شفاف مکلف می کند؟ آیا مقرراتی در چهارچوب حقوقی موجود است که مانع کارکرد هیئت نظارت بر انتخابات با چنان شیوه ای باشد؟
- آیا چهارچوب حقوقی قدرت و مسوولیت هر یک از سطوح هیئت نظارت بر انتخابات و ارتباط این سطوح با یکدیگر و نیز با دیگر بدنه های مربوطه ای دولت و مقامات اجرایی را به روشنی مشخص می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکانات مناسب برای درخواست بازبینی و یا تغییر تصمیمات اعضای هیئت نظارت بر انتخابات را ایجاد کرده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان تداوم مدیریت انتخاباتی را از راه تکرار دوره ی کاری اعضای هیئت نظارت بر انتخابات اش ایجاد می کند؟
- آیا هیئت نظارت بر انتخابات زمان کافی برای تنظیم مقدمات برگزاری انتخابات، به ویژه در رده های اولیه، دارد؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان تهیه و ارائه ی بودجه کافی در زمان لازم را برای هیئت نظارت بر انتخابات فراهم می کند تا بتوانند برنامه های خود را اداره کنند؟

اصول/استاندارد دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست مستلزم شرایطی باشد که طبق آن ثبت نام رای‌دهندگان به شیوه‌ای شفاف و دقیق انجام شود و حقوق شهروندان واجد صلاحیت را حراست کند، و از ثبت‌نام‌های خلاف قانون و یا از حذف افراد جلوگیری کند.

چک‌لیست:

- آیا پروسه‌ی ثبت نام امکان ثبت نام دقیق رای‌دهندگان را مهیا می کند؟ آیا خود این پروسه از شفافیت برخوردار است؟
- آیا چهارچوب حقوقی شامل قوانینی برای به روز کردن منظم و به موقع مقررات ثبت نام رای‌دهندگان پیش از هر انتخابات هست؟
- آیا قانون به روشنی مشخص می کند که چه مدارکی برای ثبت نام یک رای‌دهنده لازم است؟
- آیا مقررات مربوط به چالش حکم مربوط به ثبت نام به زبانی روشن و صریح نوشته شده است؟
- آیا مهلت مقرر برای چالش یک حکم مربوط به ثبت نام به روشنی تعیین شده است؟
- آیا رای‌دهندگان در مقابل فاش شدن غیرقانونی آمار خصوصی‌شان حراست می شوند؟

اصول/استاندارد مربوط: چهارچوب حقوقی می بایست امکان برخورداری تمام احزاب سیاسی و نامزدها را از رقابت انتخاباتی بر پایه برخورد برابر را تضمین کند.

- آیا برخورد برابر، با تمام احزاب سیاسی و نامزدها تضمین شده است؟
- آیا شهروندان حقوق دارای صلاحیت برای نامزدی مقام دولتی، به عنوان نامزد یک حزب سیاسی و یا به عنوان نامزد مستقل تضمین شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی فضایی هم‌سطح برای دسترسی به امکانات ثبت نام و رای‌گیری برای تمام احزاب سیاسی و نامزدها مهیا می کند؟
- آیا مطالبات و مراحل برای ثبت نام حزب و نامزد انتخاباتی بر پایه ضوابط مربوط، منطقی، و ملموس تنظیم شده اند؟ آیا این ضوابط به روشنی در قانون تبیین شده اند؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان استیناف به موقع برای بازبینی سریع تصمیمات مربوط به ثبت نام حزب و نامزد انتخاباتی را مهیا می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان اصلاحات اندک اشتباهات را مهیا می کند و یا اجازه‌ی افزودن اطلاعات را می دهد تا داوطلبی نامزدها به دلایل سست، رد نشود؟

اصول/استاندارد دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست برخورداری تمام احزاب سیاسی و تمام نامزدهای انتخاباتی از حق آزادی بیان و آزادی انجمن، و دسترس به مخاطبان رای‌دهنده، و نیز دارا بودن شانس مساوی پیروزی، برای همه طرف های ذینفع در مراحل رای‌گیری را تضمین کند.

چکالیست:

- آیا قانون، فعالیت احزاب سیاسی و نامزدها را در طول دوره‌ی کمپین‌های انتخاباتی مقرر می‌دارد و امکان برگزاری کمپین فعال و آزاد و فارغ از مداخله‌ی دولت و دیگر احزاب سیاسی و نامزدهای انتخاباتی را فراهم می‌کند؟
  - در موارد مجاز، آیا چهارچوب حقوقی طول دوره‌ی کمپین را از زمان آغاز تا زمان پایان آن معین می‌کند؟
  - در موارد مجاز، آیا چهارچوب حقوقی امکان توقف تمام فعالیت‌های کمپین یک یا دو روز پیش از روز رای‌گیری را فراهم می‌کند؟
  - آیا مقررات و موانعی برای جلوگیری از خشونت انتخاباتی در نظر گرفته شده است تا رای‌دهندگان و دیگر نامزدها و احزاب مورد آزار و ارباب قرار نگیرند؟
  - آیا چهارچوب حقوقی انتخابات مراحل و مکانیسمی را در اختیار می‌گذارد تا با شکایات و دعوای طول مدت کمپین و به موقع رسیدگی شود؟
  - آیا هیچ مانعی برای استفاده از منابع دولتی در طول دوره‌ی کمپین، به جز آن چه برای همه احزاب و نامزدها قابل استفاده است، وجود دارد؟
- اصول/معیارهای دخیل:** چهارچوب قانونی می‌بایست تضمین کند که تمام احزاب و نامزدها به رسانه‌ها دسترسی دارند و از سوی رسانه‌های تحت مالکیت یا تحت کنترل دولت برخورد برابر می‌بینند و هیچ محدودیت غیرمنطقی بر حق احزاب سیاسی و نامزدها بر آزادی بیان در دوره‌ی کمپین انتخاباتی تحمیل نشده است.

چکالیست:

- آیا چهارچوب حقوقی برای انتخابات تضمین می‌کند که تمام احزاب سیاسی و نامزدها دسترسی متساوی به رسانه‌ها دارند و از برخورد برابر از سوی رسانه‌های تحت مالکیت و یا تحت کنترل دولت برخوردارند؟
- آیا چهارچوب حقوقی، قاعده‌ی خاصی برای دسترسی به رسانه‌ها و برخورد برابری که منصفانه و قابل درک و دارای قابلیت اجرای ملموس باشد، ارائه داده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان آزادی بیان را در طول دوره‌ی کمپین تامین می‌کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی عدم تبعیض در دسترسی تمام احزاب و نامزدها به رسانه‌ها، و یا در جایی که تبلیغات --- غیررایگان --- مجاز است، عدم درخواست بهای افزون برای تبلیغات سیاسی را تضمین می‌کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی تضمین می‌کند که حزب حاکم بخش عظیمی از پوشش رسانه‌ای را در قالب اخبار و یا سرمقاله به خود اختصاص ندهد؟

اصول/معیارهای دخیل: چهارچوب حقوقی می‌بایست تضمین نماید مقررات حاکم بر بودجه و هزینه‌های کمپین، برای تمام احزاب سیاسی و نامزدها به گونه‌ای برابر اجرا می‌شود.

چکالیست:

- آیا چهارچوب حقوقی تضمین می کند که تمام احزاب سیاسی و نامزدها از سوی قوانین حاکم بر کمک های مالی به گونه ی برابر از سوی قوانین حاکم بر مساعدت ها و مصارف مالی برخوردار متساوی می بینند؟
- اگر چهارچوب حقوقی انتخابات کمک های مالی مردمی و یا استفاده از منابع کشور برای کمپین را مجاز بدارد، این امکان را به گونه ای تنظیم می کند که دستیابی تمام احزاب سیاسی و نامزدها به آن با هم برابر باشد؟
- آیا محدودیت های وارده بر بودجه ی کمپین منطقی، روشن، و قابل استفاده ی عینی هستند؟
- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات، گزارش های منظم از مساعدت ها و مصارف مالی کمپین را ملزم می دارد؟
- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات، امکان دستیابی عموم به گزارش مساعدت ها و مصارف مالی را فراهم می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات، امکان اجرای مناسب و موثر قوانین مربوط به سرمایه گذاری سیاسی را فراهم می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات، امکان جمع آوری سرمایه های خصوصی بدون تحمیل محدودیت های غیر منطقی را فراهم می کند؟

اصول/معیارهای دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست قابل دسترس بودن شعبه های رای گیری، و ثبت دقیق آمار صندوق ها و محرمانه بودن آرا را تضمین کند.

چک لیست:

- آیا چهارچوب حقوقی امکان رای مخفی را تضمین می کند؟ آیا موانع لازم برای جلوگیری از "آرای خانوادگی" ایجاد شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی انتخابات رای دهندگان را ملزم می دارد پیش از دریافت برگه ی رای خود، مدارک شناسایی مکفی برای ابراز هویت خود ارائه کنند؟
- آیا در چهارچوب حقوقی به اندازه ی کافی مقررات لازم برای امنیت آرا و ابزار رای گیری در پیش از زمان رای گیری، در طول مدت، و پس از خاتمه ی رای گیری در نظر گرفته شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی روش جایگزین برای رای دادن به فرد بخصوص و یا رده ی بخصوصی از افراد ارائه می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی دارای نکات ایمنی کافی برای جلوگیری از تخلف انتخاباتی و رای های مکرر هست؟
- آیا چهارچوب حقوقی مانع استفاده ی فرد از روش جایگزین و روند معمول برای به صندوق ریختن رای مکرر در انتخابات واحد می شود؟
- آیا چهارچوب حقوقی، به جز به منظور رای دادن و یا در صورتی که مسوول رسمی شعبه از ایشان خواسته باشد برای کنترل نظم وارد محل شوند، مانع ورود معمول پلیس یا دیگر نیروهای نظامی به شعبه ی رای گیری می شود؟

اصول/معیارهای دخیل: چهارچوب حقوقی می بایست تضمین کند که کل آرا شمرده شده و سپس با دقت، به تساوی، منصفانه و شفاف جدول بندی شده است.

چکالیست:

- آیا چهارچوب حقوقی تضمین می کند که تمام مراحل شمارش و جدول بندی آرا در حضور نمایندگان از احزاب و نامزدها و نیز ناظران انتخاباتی انجام شود؟ آیا چهارچوب حقوقی امکان بررسی مستقل تمام سخت افزارها و نرم افزارها و دیگر عناصر مورد استفاده در مراحل شمارش و جدول بندی در جایی که شیوه هایی به جز شمارش دستی به کار رفته است، را مهیا می کند؟
- آیا قانون مقرر می دارد که تمام جدول بندی ها در قالبی عرضه شود که به نمایندگان تمام احزاب و نامزدها و ناظران امکان بدهد جریان شمارش آرای هر شعبه را از مراحل میانی تا نتیجه ی نهایی پیگیری و بررسی کنند؟
- آیا قانون مقرر می دارد که جدول بندی نتایج، دارای اطلاعات جزئی نگر نتایج تمام شیوه های رای گیری باشد به جز در مواردی که به محرمانه بودن رای آسیب بزند؟
- آیا قانون مقرر می دارد که نتایج انتخابات از مرحله ی شروع در شعبه های اخذ رای تا رسیدن به هیئت نظارت بر انتخابات مرکزی در مطبوعات با دقت و با تکیه بر جزئیات اعلان و منتشر شود؟
- آیا قانون به صراحت مراحل را تا تایید رسمی نتایج انتخابات و اعلام نتایج به نامزدها، و تصدی مقام برای نامزدهای انتخاب شده را مشخص می کند؟
- آیا تمام مطالبات و روند بازشماری آرا به روشنی بیان شده است؟
- آیا تمام مطالبات و مراحل ضروری برای برگزاری دوباره ی انتخابات به روشنی بیان شده است؟

اصول/معیارهای دخیل: به عنوان حراست ضروری از یکپارچگی و شفافیت آرا، چهارچوب حقوقی می بایست مقرراتی برای نمایندگان نامزد شده از سوی احزاب و نامزدهایی که در انتخابات به رقابت پرداخته اند معین کند تا تمام مراحل رای گیری را نظاره کنند. حقوق و مسوولیت های نامزدها و احزاب در شعبه های اخذ رای نیز می بایست در چهارچوب حقوقی بیان شده باشد.

چکالیست:

- آیا چهارچوب حقوقی امکان نظارت مستقل مرحله ی اخذ رای، و شمارش آرا از سوی نمایندگان احزاب سیاسی و نامزدهای انتخابات را مهیا می کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی امکان نظارت بر انتخابات را با ایجاد سهولت در صدور اعتبارنامه برای نمایندگان مزبور، تدارک جزوه های آموزشی برای نمایندگان احزاب و نامزدها برای اخذ رای و شمار، و ارائه ی آموزش رسمی را فراهم می کند؟
- آیا در چهارچوب حقوقی مقررات لازم ایمنی در نظر گرفته شده است تا نمایندگان احزاب و نامزدها فعالیت های کمپینی خود را در تا محوطه ی اخذ رای و در محدوده ی معین اطراف شعبه های اخذ رای که فعالیت انتخاباتی در آن ممنوع است، نکشانند؟
- آیا چهارچوب حقوقی به نمایندگان احزاب و نامزدها مراحل انتخاباتی را به شیوه ای شفاف ارائه می دهد تا بتوانند اطلاعات مربوط برای نظارت بر اخذ رای، و نیز برای تعیین هویت رای دهندگان را در دست داشته باشند؟ آیا چهارچوب حقوقی مراحل انتخاباتی را به شیوه ای شفاف برای برخورد با چالش هایی از این دست برای رییس شعبه ی اخذ رای فراهم می کند؟

- آیا چهارچوب حقوقی، برای نمایندگان احزاب و نامزدها کدهای رفتاری تعیین کرده است تا از کنترل نظم در روز رای‌گیری در محوطه‌ی اخذ رای و در طول شمارش آرا در شعبه‌ی اخذ رای (اگر این محل جدا از محل رای‌گیری است) اطمینان حاصل شود؟

اصول/معیارهای دخیل: برای اطمینان از شفافیت و افزایش اعتبار، چهارچوب حقوقی می‌بایست به نظارت انتخاباتی اجازه بدهد بر تمام مراحل گوناگون روند رای‌گیری نظارت کنند.

چک‌لیست:

- آیا چهارچوب حقوقی به ناظران انتخاباتی دارای اعتبارنامه اجازه‌ی نظارت به تمام مراحل انتخابات را می‌دهد؟
- آیا چهارچوب حقوقی ضوابط روشن و ملموس برای مستلزمات صدور اعتبارنامه‌ی ناظران انتخاباتی ارائه می‌دهد، و نیز آیا مسوولیت‌ها را به وضوح تعیین می‌کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی ضوابط روشن در خصوص آن که کدام مقام معین دولتی ناظران انتخاباتی را مورد تایید قرار می‌دهد، ارائه می‌کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی ضوابط و جدول زمانی روشن برای درخواست اعتبارنامه‌ی انتخاباتی ارائه می‌دهد؟
- آیا در چهارچوب حقوقی، ضوابط روشن برای فعالیت‌های نظارت انتخاباتی، و این که در چه زمان و تحت چه شرایطی ناظر انتخاباتی از موقعیت خود برکنار می‌شود، ارائه شده است؟
- آیا چهارچوب حقوقی میان فعالیت‌های ناظران انتخاباتی و مدیریت منظم روند انتخابات، تعادل لازم را ایجاد می‌کند؟
- آیا هیچ‌گونه مستلزمات حقوقی برای ناظران پیش‌بینی شده است که بیش از اندازه دشوار باشد و به عنوان مانعی در مقابل نظارت قانونی عمل کند؟

اصول/معیارهای معین: چهارچوب حقوقی می‌بایست راهکار و راحل‌های موثر برای همخوانی با قانون و اجرای حقوق انتخاباتی، تبیین مجازات تخلف‌های معین انتخاباتی ارائه دهد.

چک‌لیست:

- آیا چهارچوب حقوقی راهکار و راحل‌های موثر برای همخوانی با قانون برای اجرای حقوق انتخاباتی را ارائه می‌کند؟
- آیا چهارچوب حقوقی توضیح روشنی در مورد آن که چه کسانی می‌توانند علیه نقض قوانین انتخاباتی شکایت کنند و مراحل تنظیم شکایات چیست؟
- آیا چهارچوب حقوقی حق استیناف در خصوص تصمیمی از تصمیمات بدنه‌ی مدیریت انتخاباتی، به دادگاهی دارای صلاحیت بررسی و صدور حکم نهایی در مساله را در نظر گرفته است؟
- آیا چهارچوب حقوقی مهلت زمانی مناسب برای طرح، بررسی و انتخاب راحل‌های مناسب در مورد یک شکایت را ارائه می‌دهد؟